

**LANG DAGS
FERD MOT
NATT** AV EUGENE O'NEILL

Publikumstjenesten

Lang dags ferd mot natt : av Euger

23g025458

LANG DAGS FERD MOT NATT

AV EUGENE O'NEILL

Oversatt av **Svein Selvig** Regi **Eirik Stubø** Scenograf & kostymedesign
Kari Gravklev Lysdesign **Haakon Espeland** Musikalsk medansvarlig
Torbjørn Eriksen Dramaturg **Cecilia Ølveczky** Lyd **HoveWest**
AS Arild Læg Reid & Andreas Veire Forestillingsfoto **Grethe
Nygaard** Grafisk design/Foto **Stig Håvard Dirdal**
Forlag **Nordiska ApS** Premiere 15. februar 2023
på Hovedscenen

EDMUND

Leo Magnus de la Nuez

JAMIE

Torbjørn Eriksen

MARY

Marianne Nielsen

JAMES

Even Stormoen

CATHLEEN

Malene Wadel

SVART FAMILIEDRAMA

Av **Brita Strand Rangnes** – Førstelektor ved Institutt for kultur- og språkvitenskap ved UIS.

DEN BERØMTE ÅPNINGSSETNINGEN I TOLSTOJS ROMAN ANNA KARENINA FRA 1878 SLÅR FAST AT «ALLE LYKKELIGE FAMILIER LIGNER HVERANDRE, HVER ULYKKELIG FAMILIE ER ULYKKELIG PÅ SIN EGEN MÅTE.» OG LITTERATUREN HAR FREMSTILT SÆREGENT ULYKKELIGE FAMILIER PÅ UTALLIGE MÅTER GJENNOM ÅRHUNDRENE.

Vi finner dem over alt – i de greske tragediene, i Shakespeare, så vel som i vår egen samtidslitteratur. Men få tekster kan vel sies å være så nådeløse i sin fremstilling av den dysfunksjonelle familien som Eugene O'Neills *Lang dags ferd mot natt*.

Det er et åpenbart selvbiografisk skuespill, dette, der det også er sin egen særegent ulykkelige familie O'Neill bretter ut.

Handlingen utspiller seg i et sommerhus i løpet av én lang augustdag i 1912, og karakterene i stykket har samme alder som O'Neills egen familie hadde på samme tidspunkt. Originalmanuskriptet til *Lang dags ferd mot natt* er dedisert til O'Neills tredje og siste kone Carlotta, som en gave på deres tolvte bryllupsdag 22. juli 1941, og i dedikasjonen til Carlotta gjør O'Neill det tydelig at dette er et skuespill «om gammel sorg, skrevet med tårer og blod». Og det er virkelig gammel sorg vi får servert – i *Lang dags ferd mot natt* rulles fortiden nådeløst opp, og familierelasjonene fremstår i et stadig mer grelt lys for publikum i salen, samtidig som karakterene på scenen beveger seg i og mot et stadig mer omsluttende mørke.

I stykket møter vi den irsk-amerikanske familien Tyrone og deres stuepike Cathleen. Familiefaren James er en skuespiller som frykter at han har satt økonomisk suksess foran kunsten. Han er i konstant konflikt med sin eldste sønn Jamie (James junior), som i en alder av 34 år er ødeleggende avhengig av foreldrene, både økonomisk og emosjonelt. Jamie har et konfliktfylt forhold til sin ti år yngre bror Edmund, som er O'Neills alter ego. Edmund er sykkelig, og mennene forsøker å skjule hvor alvorlig sykdommen er for moren Mary, som nylig er kommet hjem fra et opphold på en rekonvalesensinstitusjon. Ektemannen og sønnene er tydelig bekymret for Marys tilstand, og publikum forstår snart at hun har vært innlagt for morfinavhengighet, som hun har slitt med siden Edmunds fødsel. Menneskets nervøsitet for at Mary skal få et tilbakefall viser seg å være velbegrunnet, og i løpet av dagen forsvinner Mary lenger og lenger inn i morfinrusen. Etter hvert blir det også åpenbart at Tyrone-mennene, særlig faren og Jamie, er tungt alkoholiserede, og at dynamikken mellom familiemedlemmene er svært usunn.

Selv om Tyrone-familien ikke lider noen nød rent materielt, ser det ikke ut til å være noen ende på opplevde mangler i livet. Familiens stivnede mønstre avslører at ingen av forventningene til livet ser ut til å ha blitt innfridd, og skuffelsene er store. Samtalene kretser rundt manglende status og penger, et skuffende ekteskap, ambisjoner som ikke ble innfridd, et hjem som oppleves for lite imponerende, barn som aldri klarer å leve opp til foreldrenes forventninger og savnet av nærhet og kjærlighet mellom familiemedlemmene. På tross av skarpe observasjoner og analyser av sin egen situasjon, er alle familiemedlemmene dypt ulykkelige og ensomme i sin ulykke. Familien utgjør ikke et trygt fellesskap, men består av fragmenterte og ødelagte

enkeltmennesker som alle anklager hverandre for tingenes tilstand, og der rusen blir en måte å makte å komme seg gjennom dagen på.

Atmosfæren i Tyrone-familiens sommerhus er altså ytterst giftig, både psykologisk og konkret. Gjennom gjentatte latterliggjøringer, stikk og krenkelser fremstår menneskene på scenen som mer og mer forkrøplet og livsudyktige, og den konkrete giften de tyr til i form av morfin og alkohol blir en nærmest uunngåelig selvmedisinering. Parallelt med den rusen de alle synker ned i, omgis sommerhuset

av en tåke som gjør verden vanskelig å navigere i, også fysisk. Tåken hindrer utsikt og legger det

åpenbare skjult, gjør det som skulle

være kjent, ugjenkjennelig,

slik at landskap og

sjø blir uten

egenskaper og

gjør fremdrift,

bevegelse og

aktivitet umulig.

Men snarere enn

tåken som kommer sigende,

ser det ut til at det mest truende, især

for Mary, er tåkeluren, som jo varslers om fare og

forhindrer forlis, men som også er en påminnelse om

at seilassen er vanskelig, og som gjør det umulig å holde kurs

mot skipbruddet i uvitenhet. Og for Tyrone-familien, som på ingen

måte tilbyr en trygg havn for medlemmene sine, er det kanskje ikke

overraskende at det er slik. Karakterene i *Lang dags ferd mot natt* lever

ikke egentlig i dagen og lyset, men oppsøker snarere tåken, mørket, rusen og skyggene. Både nåtiden og fortiden er tåkete og skyggelagt, og ingen ser eller vil

se hverandre med åpne øyne. Rusen karakterene oppsøker, er nettopp mental tåke, sløvhet, glemsel som gjør fremdrift og utvikling, bevegelse, umulig. På samme måte som den fysiske tåken hindrer utsikt, hindrer den mentale tåken at karakterenes innsikter blir anerkjent og kan resultere i endring og vekst.

Det kan være nærliggende å lese dagen som livet og natten som døden, men hos O'Neill er det i så fall et dystert og lite attraktivt liv som skildres. Den lange dagen er fylt av sorg, savn, bebreidelse, rus og ulykke, og den bringer ikke lys, men tåke, uklarhet og mørke. Natten som skal komme, ser heller ikke ut til å kunne inneholde søvn og hvile, og dersom det kommer en morgendag, aner tilskueren at den vil være lik dagen i dag, men om mulig enda mer mørk, enda mer rå, med enda mer fortregning.

Den svenske psykiateren Johan Cullberg definerer dysfunksjonelle familier som «familier som fungerer dårlig og ikke greier å ta hensyn til enkeltindividenes grunnleggende behov for både individuasjonseparasjon og nærhet». Familien er et system der helheten er større enn de enkelte delene, og for at vi skal bli velfungerende og trygge mennesker, må vi både få nok omsorg og kjærlighet til å kjenne at vi har et fast anker i tilværelsen og nok hjelp og støtte til å bli selvstendige. I Tyrone-familien finnes verken trygghet eller selvstendighet, og i stedet for støtte, omsorg og tillit preges samhandlingen mellom familiemedlemmene av konfrontasjon, sjalusi, sarkasme, latterliggjøring og mistenksomhet. Det resulterer i en fortvilet og endeløs runddans der alle familiemedlemmene så gjerne vil bli hørt og sett, bli anerkjent og trøstet, men der ingen av dem egentlig lytter til hverandre. Resultatet blir selvsentrerte monologer der karakterene bebreider de andre for egen ulykke, men som aldri egentlig utvikles til samtaler der familiemedlemmene forsøker å møte hverandre og anerkjenne den andres smerte, eller sin egen plass og rolle i den andres liv.

I dedikasjonen til Carlotta påpeker O'Neill det noe upassende ved å overrekke en så dyster tekst som *Lang dags ferd mot natt* som gave på bryllupsdagen – «en dag da lykken skal feires», men overrekkelsen beskrives

likevel som en kjærlighets-handling. For selv om samlivet med Carlotta, i likhet med O'Neills øvrige liv, var fylt av vanskeligheter og rus, insisterer han på at årene med henne har vært «en Reise inn i Lyset – inn i kjærligheten», og at hun har gitt ham en tro på kjærligheten som har gjort det mulig for ham «endelig å møte mine døde ansikt til ansikt og skrive dette stykket – skrive det med dyp medfølelse og forståelse og tilgivelse for alle de fire hjemsøkte Tyronene.» *Lang dags ferd mot natt* er en familietragedie der alle familiemedlemmene er skadeskutte, der ingen av dem har fått sine dypt menneskelige behov møtt, og der karakterene i liten grad oppnår en innsikt og forsoning de kan gå videre med og fra. Men vi som publikum kan få glimt av innsikt som lar oss møte denne skakkjørte familien – og kanskje også oss selv og hverandre – nettopp med medfølelse, forståelse og tilgivelse. Da kan lyset slippe inn.

Referanser:

Cullberg, Johan:
Dynamisk psykiatri i teori og praksis,
oversatt av Per Malde og Gunnar Bureid,
Tano Aschehaug 1999

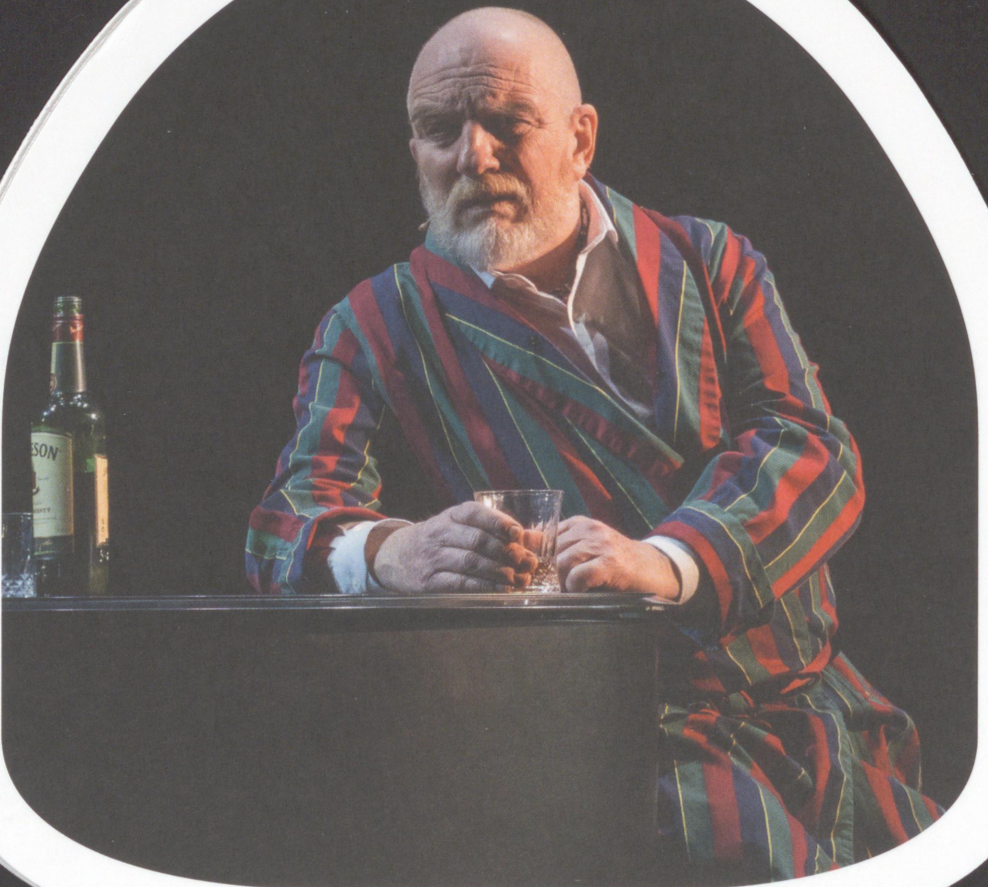
O'Neill, Eugene: *Lang dags ferd mot natt*,
oversatt av Bjørn Alex Herrman,
Forlaget Oktober 2001

Tolstoj, Anna Karenina,
oversatt av Erik Egeberg,
Gyldendal norsk forlag 2013

ConocoPhillips

OBOS

ROGALAND

TEATER

